

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.व.रा.
आदेश

०७०-WO-०५२२

विषय: उत्प्रेषण, परमादेश ।

सिरहा जिल्ला, रामनगर मिरचैया गा.वि.स. वडा नं. २ घर भै हाल काठमाडौं
जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं.११ बस्ने अधिवक्ता मनोहर साह----१ निवेदक
विरुद्ध

त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर काठमाडौं -----१ विपक्षी
त्रिभुवन विश्वविद्यालय परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय बल्खु काठमाडौं ----- १
त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाल ल क्याम्पस प्रदर्शनी मार्ग काठमाडौं ----- १

नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा ३२ र १०७(२) बमोजिम यस
अदालत समक्ष परेको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवम् ठहर यस प्रकार छ:-

म निवेदक कानून व्यवसाय पेशा गर्दै आइरहेको छु, आफ्नो पेशालाई अझ दक्ष
बनाउन २०६८ सालमा विपक्षी नेपाल ल क्याम्पसमा एल.एल.एम.को इन्ट्रान्स परीक्षा पास
गरी २०६८।०६९ सत्रमा नाम दर्ता गराई हाल दोस्रो वर्षमा अध्ययनरत रहेको अवस्थामा
विपक्षी परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले २०७० सालमा संचालन हुने स्नातकोत्तर तह द्वितीय
वर्षका कानून संकायसमेत तर्फका विद्यार्थीहरुले आ-आफ्नो क्याम्पसमा मिति

२०७०।८।२७ गतेसम्म र विलम्ब शुल्क रु.१०००।— सहित तेस्रो हप्तासम्म संलग्न गरी परीक्षा आवेदन फाराम भरी बुझाउनु हुन भनी मिति २०७०।७।२८ गतेको गोरखा पत्रमा सूचना प्रकाशित भए अनुसार म निवेदकले मिति २०७०।९।१४ गते विलम्ब शुल्क रु.१०००।— लगायत अन्य सबै शुल्कसहित आफ्नो परीक्षा फाराम विपक्षी क्याम्पसमा बुझाएको थिएँ । यसरी निवेदकले विपक्षी कार्यालयले तोकेको समयसिमा र निकायमा आफ्नो परीक्षा फाराम बुझाई समयमा परीक्षा दिन पाउनेमा ढुक्क रहेको अवस्थामा निज कार्यालयले एलएल.एम. द्वितीय वर्षको परीक्षा मिति २०७०।१०।२२ गते देखि सञ्चालन हुने भनी मिति २०७०।९।१९ गतेको गोरखा पत्रमा सूचना प्रकाशित गरेको थाहा पाई निवेदकले आफ्नो प्रवेश पत्र लिन जाँदा उक्त क्याम्पसबाट निवेदकको उक्त परीक्षा फाराम विपक्षी कार्यालयमा तोकिएको मिति माघ ७ गते भित्र नआई माघ ८ गते मात्रै आएकोले फाराम बुझ्न नमिल्ने भनी क्याम्पसले फाराम सहित बुझाउन लगेको मिति २०७०।१०।७ गतेको पत्रमा मिति २०७०।१०।८ गते विपक्षी कार्यालयले दरपीठ गरी फाराम फिर्ता पठाई दिएकोले प्रवेश पत्र दिन नसकिने भनी गैरजिम्मेवारपूर्ण जवाफ दिइयो । यसरी मैले प्रवेश पत्र नपाई यही मिति २०७०।१०।२२ गते देखि हुन गइरहेको परीक्षामा सहभागी हुनबाट बञ्चित भएको छु । विपक्षी क्याम्पसमा अध्ययनरत अन्य विद्यार्थीले जस्तै निवेदकले विपक्षी कार्यालयको सूचना अनुसारको दस्तूर सहित उक्त परीक्षा फाराम उक्त कार्यालयले नै तोकेको क्याम्पसमा बुझाई आफ्नो दायित्व पुरा गरेकोले अरु विद्यार्थीले जस्तै निवेदकले पनि प्रवेश पत्र पाई हुन गइरहेको परीक्षामा सहभागी हुन पाउनु पर्नेमा सोको विपरित विपक्षीहरूले अरु विद्यार्थीहरूलाई समयमै प्रवेश पत्र उपलब्ध गराएको र निवेदकलाई प्रवेश पत्र नदिई परीक्षा दिनबाट बञ्चित गर्ने गरी गरेको विपक्षीहरूको कार्य नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३ द्वारा प्रदत्त समानताको हक विपरित रहेको छ । विपक्षी कार्यालयले परीक्षा सम्बन्धी कार्यमा विपक्षी क्याम्पसको पनि सहयोग लिई परीक्षा आवेदन फाराम र शुल्क संकलन तथा संचालन गर्ने एक अर्काका पुरक अंग रहेकोमा म निवेदकले तोकिएको समयमा तोकिएको निकाय उक्त क्याम्पसमा परीक्षा फाराम बुझाएकोमा उक्त फाराम विपक्षी कार्यालयमा नै बुझाएको

मान्नु पर्नेमा विपक्षीहरूले आपसी तालमेल गरी मलाई परीक्षा प्रवेश पत्र उपलब्ध गराई परीक्षामा सहभागी हुन दिनु पर्नेमा मलाई प्रवेश पत्र नदिई परीक्षामा सहभागी हुनबाट बञ्चित गर्ने गरेको कार्य अन्यायपूर्ण रहेको छ । निवेदकले तोकिएको समयमा बुझाएको उक्त परीक्षा फाराम विपक्षी क्याम्पसले मिति २०७०।१०।७ गतेको पत्रसाथ मिति २०७०।१०।८ गते विपक्षी कार्यालयमा बुझाउन जाँदा त्यसमा निवेदक विद्यार्थीको कुनै गल्ती एवं लापवाही नरहेकोले फाराम संकलन गर्ने क्याम्पसको गैरजिम्मेवारीपूर्ण कार्यले गर्दा केही घण्टा ढिलो आएको परीक्षा फारामलाई विपक्षीहरूले आपसी तालमेल गरी बुझी मलाई परीक्षा प्रवेश पत्र उपलब्ध गराउनु पर्नेमा म निर्दोष विद्यार्थीले नगरेको अपराधको सजायको भागी बनाई मलाई उक्त परीक्षामा सहभागी हुनबाट बञ्चित गर्ने गरेको विपक्षीहरूको कार्य गैरकानूनी एवं गैरजिम्मेवारपूर्ण रहेको छ । मैले विपक्षीहरूले तोकेको निकायमा समयसिमाभिन्न विलम्ब शुल्कसहित लाग्ने सबै शुल्क तिरी फाराम बुझाई सकेको अवस्थामा विपक्षीको आपसी तालमेलको अभावमा म निवेदकको परीक्षा फाराम विपक्षी परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले नबुझी प्रवेश पत्र नदिई मलाई मिति २०७०।१०।२२ गतेबाट संचालन हुने एल.एल.एम. दोस्रो वर्षको परीक्षामा सहभागी हुनबाट बञ्चित गर्ने गरेको विपक्षीहरूको कार्यबाट नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(१)(च), १३ र १७ द्वारा प्रदत्त संवैधानिक तथा कानूनी हक हनन भएको छ । तोकिएको समयसिमा अगावै मिति २०७०।९।१४ गते तोकिएको निकाय विपक्षी क्याम्पसमा विलम्ब शुल्क रु.१०००।— सहित लाग्ने सबै शुल्क तिरी परीक्षा फाराम बुझाएको २४ दिन पछि निज क्याम्पसले मिति २०७०।१०।७ गतेको पत्रसाथ मेरो उक्त परीक्षा फाराम ८ गते विपक्षी कार्यालयमा बुझाउन जाँदा केही घण्टाको ढिलाइको बहाना बनाई विपक्षीहरूले आपसी तालमेल नगरी उक्त परीक्षा फाराम विपक्षी कार्यालयले नबुझी मिति २०७०।१०।८ गते दरपीठ गरी फाराम फिर्ता पठाई मलाई प्रवेश पत्र नदिई मिति २०७०।१०।२२ गतेबाट संचालन हुने एल.एल.एम. दोस्रो वर्षको परीक्षामा सहभागी हुनबाट बञ्चित हुन गएकोले विपक्षी कार्यालयको उक्त दरपीठ आदेश लगायतका सम्पूर्ण काम कारवाही नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा १०७(२)

अनुसार उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी निवेदकको उक्त परीक्षा फाराम बुझाउन लगाई अरु विद्यार्थीहरूले जस्तै निवेदकलाई प्रवेश पत्र दिलाई मिति २०७०।१०।२२ गतेबाट हुन गैरहेको उक्त परीक्षामा सहभागी गर्न गराउन भनी विपक्षीहरूको नाउँमा परमादेश लगायत जो चाहिने उपयुक्त आदेश जारी गरी पाउँ । साथै प्रस्तुत रिट निवेदनको अन्तिम टुङ्गो नलागेसम्म उक्त प्रवेश पत्र उपलब्ध नगराई उक्त परीक्षामा सहभागी नगराई यही मिति २०७०।१०।२२ बाट संचालन हुने परीक्षा सम्बन्धी कुनै पनि कार्य नगर्नु नगराउनु भनी अन्तरिम आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको निवेदन पत्र ।

यसमा के कसो भएको हो, निवेदकको माग बमोजिमको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो, जारी हुन नपर्ने कुनै आधार र कारण भए म्याद सूचना प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र आफै वा आफ्नो कानून बमोजिमको प्रतिनिधि मार्फत् लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी यो आदेश र निवेदनको प्रतिलिपी साथै राखी विपक्षीहरूका नाउँमा म्याद सूचना जारी गरी लिखित जवाफ प्राप्त भएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु । निवेदकले माग गरेको अन्तरिम आदेश सम्बन्धमा विचार गर्दा निवेदकले निज अध्ययनरत विपक्षी नेपाल ल क्याम्पसमा एल.एल.एम. द्वितीय वर्षको परीक्षाको फाराम मिति २०७०।९।१४ मा नै दर्ता गराएको देखिन्छ । सो क्याम्पसले तोकिएको म्यादभित्र नै निवेदकको परीक्षाको फाराम मिति २०७०।१०।७ को पत्रबाट विपक्षी परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयमा पठाएको देखिन्छ । यसरी परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले तोकेको म्यादभित्रै निवेदकले भरेको फाराम सम्बन्धित क्याम्पसले पठाइसकेको अवस्थामा कुनै कारण परि परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयको जानकारीमा एक दिन ढिलो अर्थात् भोलीपल्ट (मिति २०७०।१०।८मा) मात्र आएको कार्यबाट निवेदकलाई परीक्षा दिन पाउने हकबाट बञ्चित गर्न मिल्दैन । निवेदकलाई उक्त परीक्षामा सामेल गर्दा विपक्षीहरूलाई कुनै अपुरणीय क्षति पुग्ने अवस्था नभएको हुँदा सुविधा र सन्तुलनसमेतको दृष्टिबाट निवेदकको फाराम बुझी लिई परीक्षा सञ्चालन भई नसकेको भए बाँकी रहेको परीक्षामा निजलाई सामेल गर्नु गराउनु भनी सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ४१(१) बमोजिम विपक्षीहरूका नाउँमा अन्तरिम आदेश जारी गरिदिएको

छ, आदेशको जानकारी विपक्षीहरूलाई दिनु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।१०।२२ को आदेश ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय बलखुले कानून संकाय समेतको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको २०७० सालमा संचालन हुने परीक्षाको परीक्षा फाराम मिति २०७०।८।२७ गते सम्म बुझाउनु हुन र विलम्ब शुल्क रु.१०००।— सहित तेस्रो हप्तासम्म संलग्न गरी बुझाउन भनी मिति २०७०।७।२८ को गोरखापत्रमा सूचना प्रकाशित गरेकोमा यी निवेदकको उक्त तोकिएको म्यादसम्म क्याम्पसबाट परीक्षा फाराम प.नि.का.मा प्राप्त नभएको हुँदा निजको नाममा प्रवेशपत्र जारी गर्ने अवस्था नभएकोले प्रवेशपत्र जारी गरिएको थिएन । परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले तोकेको म्याद भित्र फाराम नभर्ने विद्यार्थीले भरेको फाराम क्याम्पसले उल्लिखित म्याद भित्र नपठाउने हो भने निश्चित समयको सिमा निर्धारण गर्नुको औचित्य नहुने हुँदा क्याम्पसबाट समय नाघी प्राप्त हुने फारामलाई अस्वीकार गर्ने कार्यलाई अन्यथा सम्झन मिल्दैन । परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले करीब डेढ महिना भन्दा पनि बढी समय दिँदा पनि कसैले समय भित्र फाराम भर्दैन भने त्यसको जवाफदेही परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय बलखु हुँदैन । म्याद नघाई आएको फारामको आधारमा प्रवेश पत्र जारी गर्न नमिल्ने हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तीपुर र त्रिभुवन विश्वविद्यालय परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयको तर्फबाट प्रस्तुत भएको संयुक्त लिखित जवाफ ।

त्रि.वि. परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले कानून संकाय समेतको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको २०७० सालमा सञ्चालन हुने परीक्षाको परीक्षा फाराम भरी विपक्षी निवेदकले क्याम्पसमा अन्तिम समयमा फाराम बुझाएको कारणले प.नि.का.ले तोकेको समयमा परीक्षा फाराम पुग्न नसक्दा निवेदकले समयमा प्रवेश पत्र नपाएको र सम्मानित अदालतलको अन्तरिम आदेश बमोजिम निवेदक परीक्षामा सामेल समेत भई सकेको हुँदा रिट निवेदन स्वतः निष्प्रयोजन हुन गएकोले रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको नेपाल ल क्याम्पसको तर्फबाट प्रस्तुत भएको लिखित जवाफ ।

नियम बमोजिम पेश भएको प्रस्तुत मुद्दामा विपक्षी त्रिभुवन विश्वविद्यालयको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री नारायण प्रसाद खनालले निवेदकले स्नातकोत्तर तह द्वितिय वर्षको परीक्षा फाराम अन्तीम समयमा भरी सम्बन्धित क्याम्पसमा नबुझाएको कारण तोकिएको समयमा परीक्षा फाराम पुग्न नसक्दा निवेदकले समयमा प्रवेश पत्र पाउन नसकेको हो । सम्मानित अदालतको अन्तरिम आदेश बमोजिम निवेदक निवेदन माग बमोजिमको स्नातकोत्तर तहको परीक्षामा सामेल भई सकेको अवस्था हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदनको कुनै प्रयोजन रहेको छैन, रिट निवेदन खारेज हुनु पर्दछ भन्ने समेत प्रस्तुत गर्नु भएको बहस सुनियो ।

प्रस्तुत भएको उपरोक्तानुसारको बहस जिकीर समेत सुनि मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी हुने हो होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनु पर्ने देखिन आयो ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा म निवेदक नेपाल ल क्याम्पसमा एल.एल.एम. दोस्रो वर्षमा अध्ययनरत छु । त्रिभुवन विश्वविद्यालय परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले २०७० सालमा सञ्चालन हुने स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षका विद्यार्थीहरूले आ-आफ्नो क्याम्पसमा मिति २०७०।८।२७ सम्म र विलम्ब शुल्क सहित तेस्रो हप्तासम्म परीक्षा आवेदन फाराम भरी बुझाउनु हुन भनी गोरखापत्रमा सूचना प्रकाशित भए अनुसार मैले मिति २०७०।९।१४ गते विलम्ब शुल्क सहित नेपाल ल क्याम्पसमा परीक्षा फाराम बुझाएको थिएँ । म मिति २०७०।१०।२२ देखि सञ्चालन हुने उक्त परीक्षाको प्रवेश पत्र लिन जाँदा परीक्षा फाराम परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयमा तोकिएको मिति माघ ७ गते भित्र नआई माघ ८ गते मात्रै आएकोले फाराम बुझ्न नमिल्ने भनी क्याम्पसले फाराम सहित बुझाउन लगेको पत्रमा परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले दरपीठ गरी फाराम फिर्ता पठाई दिएकोले प्रवेश पत्र दिन नसकिने भनी जवाफ दिएको हुँदा म मिति २०७०।१०।२२ देखि हुन गइरहेको परीक्षामा सहभागी हुनबाट बञ्चित भएको छु । विपक्षी परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयको उक्त दरपीठ आदेश लगायतका सम्पूर्ण काम कारवाही उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी निवेदकलाई प्रवेश पत्र

दिलाई मिति २०७०।१०।२२ देखि सञ्चालन हुने उक्त परीक्षामा सहभागी गर्न गराउन विपक्षीहरूको नाममा परमादेश जारी गरी पाउँ भन्ने मुख्य निवेदन माग दावी रहेकोमा म्याद नघाई आएको फारामको आधारमा प्रवेश पत्र जारी गर्न नमिल्ने हुँदा रिट निवेदन खारेज हुनु पर्दछ भन्ने त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर र त्रिभुवन विश्वविद्यालय परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयको लिखित जवाफ रहेको पाइन्छ भने अन्तरिम आदेश बमोजिम निवेदक परीक्षामा सामेल भई सकेको हुँदा रिट निवेदन निष्प्रयोजन हुन गएको भन्ने नेपाल ल क्याम्पसको लिखित जवाफ रहेको पाइन्छ ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय बल्लुखुद्वारा प्रकाशित स्नातकोत्तर तह द्वितिय वर्ष र स्नातक तह तृतीय वर्षको परीक्षा आवेदन फाराम भर्ने सम्बन्धी मिति २०७०।७।२८ मा प्रकाशित सूचना हेर्दा मिति २०७०।८।२७ गते सम्ममा परीक्षा आवेदन फाराम भरी बुझाउनु पर्ने भन्ने व्यहोरा उल्लेख गरिएको पाइन्छ । सोही सूचनाको बुँदा नं. ६ (क) मा “समयमै परीक्षा आवेदन फाराम बुझाउन छुट्न गएका विद्यार्थीहरूको छुट परीक्षा फारामहरू सम्बन्धित क्याम्पसहरूले नै संकलन गरी तोकिएको जरीवाना सहित जिम्मेवार कर्मचारी हस्ते समय सीमा भित्र आवश्यक शुल्क सहित एकैमुष्ट परीक्षा आवेदन फाराम र रकम यस कार्यालयमा बुझाउनु पर्ने” भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको पाइयो । त्यस्तै, सूचनाको बुँदा नं. ६(ख) मा विलम्ब शुल्क म्याद समाप्त भएको १ हप्ता सम्म रु.२००।—, दोस्रो हप्ता सम्म रु.४००।— र तेस्रो हप्ता सम्म रु.१०००।— लाग्ने” भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको पाइन्छ ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाल ल क्याम्पस प्रदर्शनी मार्ग काठमाडौँले परीक्षा नियन्त्रक परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय त्रि.वि. बल्लुखुलाई लेखेको च.नं. ३१२।०७०।०७१ मिति २०७०।१०।७ को पत्रमा एल.एल.एम. द्वितिय वर्षका नियमित परीक्षार्थी मनोहर साहले परीक्षाको लागि बुझाएको छुट परीक्षा फाराम जम्मा १ को लाग्ने शुल्क र विलम्ब शुल्क वापत जम्मा रु.१६८०।- र फाराम सहित बुझाउनु पर्नेमा हाल यस क्याम्पसका क्याम्पस प्रमुख विदामा बस्नु भएको हुँदा उहाँ कार्यालयमा आउने वित्तिकै उक्त शुल्क वापतको रकम

तत्कालै पठाइने गरी हाल सो परीक्षा फाराम बुझिदिन हुन भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएकोमा उक्त पत्रमा सह-परीक्षा नियन्त्रकले “उल्लिखित फाराम तोकिएको मिति सम्ममा (माघ ७ भित्र) नआई माघ ८ गते मात्रै आएकोले फर्म बुझ्न नमिल्ने” भन्ने व्यहोरा उल्लेख गरी दरपीठ गरेको पाइयो ।

प्रस्तुत रिट निवेदनमा मिति २०७०।१०।२२ गते देखि सञ्चालन हुने स्नातकोत्तर तह द्वितिय वर्षको परीक्षामा सम्मिलित हुन पाउँ भन्ने नै रिट निवेदकको मुख्य निवेदन माग दावी रहेको देखिन्छ । विपक्षी नेपाल ल क्याम्पसको तर्फबाट प्रस्तुत भएको लिखित जवाफ व्यहोराबाट निवेदक निवेदन माग बमोजिमको स्नातकोत्तर तह द्वितिय वर्षको परीक्षामा समावेश भैसकेको भन्ने देखिन आयो । यसरी मिति २०७०।१०।२२ को अन्तरिम आदेश पछि यी निवेदक परीक्षामा समावेश भै सकेको भन्ने निवेदक र विपक्षीका बीच मुख मिलेको अवस्था भएको र परीक्षामा समावेश भैसकेका यी निवेदकको अब हुने परीक्षाफल लगायत अन्य विषयमा कानून बमोजिमको प्रकृया अघी बढ्ने हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदनको औचित्यमा प्रवेश गर्नु पर्ने देखिएन ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणबाट रिट निवेदनको औचित्यमा प्रवेश गर्नु पर्ने अवस्था नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । रिट निवेदन नै खारेज भएको हुँदा यस अदालतबाट मिति २०७०।१०।२२ मा जारी भएको अन्तरिम आदेश स्वतः निष्कृत हुन्छ । प्रस्तुत रिट निवेदनको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृतः कृष्णप्रसाद पौडेल

कम्प्युटर टाईप गर्नेः विदुषी रायमाझी

इति संवत् २०७१ साल फागुन १ गते रोज ६ शुभम् ..... ।